

institutionalisering, kunne muligvis nuancere Schaannings indledningsvis formulerede tese, at ”den kriminologiske diskursen koloniserede de to andre” (s. 12).

Et andet forslag til fremtidig forskning gælder analysen af andre centrale strukturer og aktører udover fængselspersonalet, f.eks. juristerne og de politisk ansvarlige i Norge, som måske kunne forklare ”spriket mellem fængselsreformsdiskursen ... og strafferetsdiskursen” (s. 215), der førte til, at Stortinget i 1842 næsten samtidig bevilgede et nyt fængsel og vedtog en straffelov, der i væsentlige punkter stod i direkte modsætning til hinanden. Endnu mere brændende er spørgsmålet, hvordan det lykkedes for Norge så tidligt og på så forholdsvis kort tid at implementere den skildrede perlerække af love mellem 1897 og 1902. Mit gæt ville være, at juristerne, og frem for alt den såkaldte moderne skole i strafferetsvidenskaben med den norske kriminalistforening i spidsen spillede en førende rolle, ligesom det havde været tilfældet i f.eks. Tyskland og Danmark. Dette kompleks berører det grundlæggende spørgsmål om forholdet mellem ny opstående viden(skab), repræsenteret af forskellige vidensudøvere eller eksperter, og (politisk) magt, som formentlig også i Norge ændrede sig gennem tiderne og ikke mindst i efterkrigstiden.

Schaannings studie passer godt ind i et blomstrende internationalt forskningsfelt, og det er synd, at den på grund af sprogbarrieren forment-

lig kun vil blive læst i begrænset omfang. Bogen placerer Norge indenfor den internationale udvikling som et land, der ganske vist ikke var innovativ i udviklingen af nye ideer, men derimod gjorde sig internationalt bemærket som foregangsland med hensyn til dets implementering ved hjælp af love. Ikke mindst ligger bogens store fortjeneste i at demonstrere emneområdets bredde, omfattende både strafferetslige, kriminal-, social- og befolkningspolitiske aspekter, som heller ikke på 471 tætskrevne tekst-sider uden fodnoter kan forventes at behandles udtømmende.

Martina Henze

Opbyggelig og klar oplysning

Mikkel Thorup (red.) Den skotske oplysning, tekster af Bernard de Mandeville, Adam Smith, David Hume og Adam Ferguson, introduktion ved Jens Erik Kristensen & Mads P. Sørensen, SLAGMARKS Skyttegravsserie, 267 sider, 198 kr.

Bogen introducerer nyttigt til en vigtig idéhistorisk tradition, nemlig den skotske oplysning, hjemhørende, som den fransk og tyske oplysningstækning, i det 18. århundrede. En af hovedrepræsentanterne, David Hume, sondrer, i et essay inkluderet i bogen, mellem *overfladiske* og *dunkle* tænkere (p. 187). Han ser klart de sidste som de mest interessante og sig selv som faldende i den kategori. Dunkle tæn-

kere, ifølge Humes forståelse, lokaliserer "ualmindelige" principper (p. 189). I en normal forståelse af "dunkel" synes Hume og de andre tænkere i den skotske oplysning (herunder Francis Hutcheson, Adam Smith, William Robertson, Adam Ferguson, John Millar) (p. 13) imidlertid alt andet end dunkle. For det første har de - som Mikkel Thorup gør opmærksom på i forordet (p. 10) - en praktisk fokus. Dvs. filosofien er anvendt på centrale sociale, økonomiske og politiske institutioner. For det andet er deres begreber og argumenter præget af klarhed. Endelig er de menneskelige behov og interesser, der funderer de centrale rettigheder, de taler om, af en åbenbart og ikke-mystisk karakter (fx behovet for en grundlæggende sikkerhed eller stabilitet hvad angår de goder, man besidder). Hume har dog ret i, at han selv og andre afdækker principper og sammenhænge, der er overraskende og i modstrid med umiddelbare forestillinger - det er det, der gør det til filosofi på højt og opbyggeligt plan. Det nok afgørende spørgsmål for tænkerne i den skotske oplysning er, som det fremgår af introduktionen, forholdet mellem egeninteresse og altruisme i relation til samfundets centrale institutioner: er egeninteressen tilstrækkelig til at skabe opbakning om generelle regler til gensidig fordel (fx ejendomsretten), eller er altruistiske motiver også nødvendige, og, i givet fald, hvorledes skal balancen mellem egen nytte og altruisme være? Tænkerne i den

skotske oplysning leverer subtile, sofistikerede og oplysende svar på dette spørgsmål. Der er fx Adam Smith idé om, at altruisme eller godgørenhed er et reelt og værdifuldt aspekt af den menneskelige natur, men at den enkelte ikke skal sætte sin lid til at kunne overleve kun i kraft af andres godgørenhed over for en. Til det formål er ens evne til at tale til andres egeninteresse ved at have noget værdifuldt at bytte med dem langt vigtigere:

"Giv mig det, jeg vil have, og du skal få det, du vil have ... Det er på denne vis, at vi fra hinanden erhverver langt hovedparten af de goder, vi har behov for. Det er ikke af slagterens, bryggerens eller bagerens godgørenhed, at vi forventer at få mad på bordet, men fordi det er i deres egeninteresse. Vi henvender os ikke til deres menneskekærlighed men til deres egeninteresse og taler ikke med dem om vores egne behov men derimod om deres vinding"

Adam Smith (p. 107).

Humes retfærdighedsteori opererer også med både egeninteresse og altruisme. Ikke alene må vi med hensyn til vigtige økonomiske goder støtte os primært på andres egeninteresse, selve retfærdighedssystemet er funderet på en åbenlys individuel interesse i at overholde en række gensidige forbud og påbud. Det er i hvert fald tilfældet i små samfund. I større samfund, hvor den enkeltes interesse i at overholde reglerne ikke er åben-

lys for den enkelte, er en sympati med det fælles vel nødvendig for at sikre opbakning bag samfundet afgørende institutioner (sml. pp. 32-50).

Mens bogens udvalg af tekster, som antydet ved Smith-citatet, ofte synes at understøtte grundtemaet, som antydet af introduktionen, godt, er det ikke konsekvent tilfældet. Således består Hume-udvalget af en række brede essays om ”borgerlig frihed”, ”kunstarternes og videnskabernes opståen og udvikling” og ”om handel”. Det er rigtigt, at en række af den skotske oplysnings grundantagelser afspejles her (p. 10), men givet angivelsen af grundtemaet, savner man et uddrag af Humes retfærdighedsteori. Med hensyn til den sidste, eller læsningen af denne, vil jeg tillade mig at nævne en enkelt skønhedsplet i introduktionen. Det fremgår, at Hume med hensynet til spørgsmålet om politisk forpligtigelse (i kraft af hvad er borgerne forpligtigede i forhold til staten?) peger på ”samtykke” (consent) og samtykke modsættes ideen om en kontrakt (pp. 47-49). Det er meget misvisende. Hume er en navnkundig kritiker af ideen om consent eller samtykke (se mest oplagt essayet ”of the original contract”), og samtykke/consent forstår han synonymt med kontrakt. Frem for en bevidst og frivillig handling som baggrund for politisk forpligtigelse peger Hume på den åbenlyse interessevaretagelse eller nytte ved et statsapparat (sml. p. 48).

Søren Flinch Midtgaard, Lektor,
Institut for Statskundskab

Oplysning versus kulturalisme

Jens-Martin Eriksen & Frederik Stjernfelt: Adskillelsens politik. Multikulturalisme – ideologi og virkelighed, Lindhardt & Ringhof 2008, 496 sider, 299 kr.

Denne bog er af en række forskellige årsager svær at anmelde. For det første er det en bog sammensat af fem meget forskellige dele og meget forskellige emner, fx multikulturalisme, islam, ytringsfrihed, menneskerettigheder, retsstat, demokrati, nationalisme m.m. hvis forhold ikke altid er helt klart. For det andet er det, som dagspressens anmeldelser har vist, en bog, der i sin polemik fremprovokerer modpolemik og det på en måde der gør det svært at skelne ens faglige og personlige bedømmelse af bogens indhold. Og endelig er det for det tredje en bog, der for denne anmelder har det særegne ved sig, at jeg er enig i stort set alle tekstens grundargumenter men alligevel ganske uenig med selve teksten. Dette er derfor en anmeldelse, der tilstræber saglighed men som samtidig vil prøve at undersøge, hvorfor bogen både udfordrer men ikke helt overbeviser mig – og hvorfor den nogle steder irriterer mig.

Bogens tema er multikulturalisme, eller rettere er det *politiseringen af kultur*, hvor forfatterne meget rigtigt observerer, at kulturalisme behand-